

Л. М. МаланчукORCID <https://orcid.org/0000-0003-0207-3281>**С. О. Грабчак**ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2791-6794>**С. Л. Маланчук**ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5322-9309>*Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ІНТЕГРАЦІЯ НОВІТНІХ ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ПРИКЛАДАМИ РЕАЛЬНОГО ЗАСТОСУВАННЯ

L. M. Malanchuk, S. O. Grabchak, S. L. Malanchuk*I. Horbachevsky Ternopil National Medical University*

INTEGRATION OF INNOVATIVE FORMS AND METHODS OF TEACHING IN MEDICAL INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION WITH EXAMPLES OF REAL APPLICATION

Анотація. Зміна парадигми вищої медичної освіти від предметоцентризму до студентоцентризму, з орієнтацією на кінцеві компетентності останнього, стимулює пошук нових підходів до вдосконалення освітніх методів та форм із метою підвищення ефективності навчального процесу. Вітчизняний та закордонний досвід щодо організації вищої медичної освіти серед трендів найбільш поширених та ефективних інтерактивних методів навчання виділяють ті, які орієнтуються на роботу у малих групах, використовуючи при цьому форми навчання: мозковий штурм, метод проєктів, кейс-метод, симуляційні та рольові ігри – формування моделей професійної комунікативної поведінки відповідно до певної ситуації. Саме ці новітні підходи у навчанні сприяють трансформації теоретичних знань студентів у практичну площину набуття професійних компетентностей. У статті узагальнено та представлено власний досвід впровадження сучасних форм навчання у медичній освіті з метою їх популяризації та більш широкого впровадження в освітній процес вітчизняних закладів, зроблено акценти щодо ролі безперервного професійного розвитку надавачів освіти.

Ключові слова: вища медична освіта; методи та форми навчання; інтерактивне навчання; професійні компетентності.

Abstract. Changing the paradigm of higher medical education from subject-centered to student-centered, with a focus on the final competencies of the latter, stimulates the search for new approaches to improving educational methods and forms in order to increase the effectiveness of the educational process. Domestic and foreign experience in the organization of higher medical education among the trends of the most common and effective interactive teaching methods is focused on work in small groups, using at the same time forms of teaching: brainstorming, project method, case method, simulation and role-playing games – formation of models of professional communication behavior according to a certain situation. It is these new approaches in education that contribute to the transformation of students theoretical knowledge into the practical plane of acquiring professional competences. The article summarizes and presents the own experience of implementing modern forms of education in medical education with the aim of their popularization and wider introduction into the educational process of domestic institutions, emphasis is placed on the role of continuous professional development of education providers.

Key words: higher medical education; methods and forms of education; interactive teaching methods; professional competences.

Вступ. Модернізація освітніх процесів, зокрема в медичній галузі, ґрунтується на компетентнісних засадах. Тому оновлені галузеві стандарти визначають зміну парадигми змісту сучасної вищої медичної освіти, а саме відхід від предметоцентризму та перехід до студентоцентризму. Ключовим аспектом

нагальних змін освіти є формування особистості майбутнього фахівця з новим світоглядом та мисленням, що дозволить йому оперативно маневрувати на запити ринку праці та успішно конкурувати в реаліях сьогодення.

Сучасна освітня та професійна підготовка потенційного працівника передбачає оновлення під-

ходів до викладання та навчання здобувачів вищої освіти та формування у них компетентностей. Це, у свою чергу, передбачає всебічне переосмислення підходів у навчанні та застосування нових освітніх інструментів у формування компетентностей та критеріїв їх оцінювання [1, 11].

За визначенням із джерел Вікіпедії, навчання – це процес набуття нових знань, навичок, поведінки чи цінностей через досвід, вивчення, освіту чи роздуми, який включає обробку інформації, збереження її в пам'яті та здатність переносити знання та навички в життєві ситуації. Як наслідок, у результаті одержаного досвіду у формальній чи неформальній обстановці змінюються когнітивні процеси та поведінка людини.

Мета статті – проаналізувати за даними літератури методи та форми сучасного навчання у медичному закладі вищої освіти, а також поділитися власним досвідом використання різноманітних підходів в організації освітнього процесу.

Теоретична частина. У контексті вищої освіти навчання – це організована, двостороння діяльність (надавача – споживача), спрямована на максимальне засвоєння й усвідомлення студентом навчального матеріалу та подальше застосування отриманих знань, умінь і навичок на практиці.

Особливості навчання дорослої аудиторії майбутніх лікарів зумовлені передусім усвідомленням сенсу цього процесу крізь призму потреби розвитку умінь та навичок особистісного професійного зростання тощо.

Позитивний досвід навчання формується в результаті умілого поєднання різних способів упорядкованої викладацької роботи й організації навчально-пізнавальної діяльності студентів щодо розв'язання окреслених завдань. Найбільш поширені методи навчання у практиці вищої школи – це словесні, практичні, наочні [2, 6].

До словесних методів навчання належать: пояснення, інструктаж, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.

Пояснення полягає у словесному тлумаченні нового матеріалу та його закріпленні, особливо, коли студенти чогось не зрозуміли. Пояснення часто супроводжується різними засобами унаочнення, спостереженнями, дослідженнями. Дослідження свідчать, що до 90 % зовнішньої інформації людина отримує за допомогою органа зору. Цей шлях сприйняття нового не лише в тисячі разів об'ємніший за слуховий, але й достовірно сприяє кращому засвоєнню інформації, її осмисленню, запам'ятовуванню.

Успіх пояснення залежить від його доказовості, логічності, чіткості, образності мовлення наставника, а також використання сучасних можливостей наочного презентування навчального матеріалу. Зокрема, на кафедрі акушерства і гінекології з цією метою ми використовуємо відеосистему, яка дозволяє в режимі реального часу спостерігати за перебігом оперативних втручань, використовуючи інтернет-ресурс, демонструвати сучасні підходи клінічної практики [3].

Інструктаж має інформативно-локальний характер і часто застосовується під час підготовки до самостійної роботи. За змістом розрізняють вступний, поточний і підсумковий інструктажі. Мета вступного інструктажу полягає в ознайомленні здобувачів вищої освіти із змістом майбутнього завдання і засобами його виконання. В процесі поточного інструктажу індивідуально проводиться пояснення з урахуванням швидкості виконання роботи та виявлення помилок. На етапі підсумкового інструктажу проводяться аналіз одержаних результатів та їх оцінювання.

Монологічна форма викладання необхідна для системного, послідовного викладення навчального матеріалу. Елементами розповіді слугують точний опис з акцентуванням на основній думці, логічне обґрунтування достовірних наукових фактів. Доступна та привабливо емоційна розповідь, що містить висновки та зауваження, збільшує зацікавленість предметом вивчення.

Бесіда, як метод словесного навчання, сприяє формуванню самостійних висновків і узагальнень на основі засвоєного матеріалу. За призначенням бесіду розрізняють: вступну, як повідомлення, як повторення, контрольну [4].

За характером діяльності студентів виокремлюють: репродуктивну бесіду, яка спрямована на відтворення засвоєного матеріалу; евристичну/сократівську, коли запитаннями ініціюється творча робота студентів щодо формулювання нових понять, спостережень, висновків; катехізисну, яка базується на дослівному запам'ятовуванні та відтворенні одержаних знань. Повнота використання цієї методики передбачає вдале формулювання запитань та повноту аргументованості, чіткість відповіді.

У процесі дискусії відбувається публічне обговорення важливих питань з обміном думок. Такий метод розвиває самостійне мислення, вміння обстоювати власні погляди, аналізувати й аргументувати твердження, критично оцінювати чужі і власні судження.

Саме під час дискусії можливо створювати емоційно-продуктивну атмосферу для засвоєння нових знань. Не тільки темп, інтонація, жести, паузи, повторення найбільш важливих моментів, але й стиль мовлення повинні викликати у співрозмовників зацікавленість та бажання глибинно вивчати предмет обговорення.

Важливим компонентом успішної дискусії є вміння слухати. Під час пасивного слухання підтримка співрозмовника створюється за допомогою невербальної поведінки аудиторії у зацікавленості та розумінні висловленої думки. Остання досягається умілим використанням мови тіла, жестів; зорового контакту; інтонації та темпу мовлення тощо. Небезпечні пастки під час дискусії трапляються, коли людина стикається із критикою і починає природно оборонятися. В такі моменти дуже важливо модератору спілкування не давати волю власним емоціям та іншим співрозмовникам. Вчитися уникати конфліктних ситуацій під час навчання є важливим компонентом викладацької майстерності. Створення сприятливої атмосфери належить до обов'язків викладача і спонукає його використовувати увесь арсенал комунікативних навичок у спілкуванні зі здобувачами освіти: бути асертивним – зрозуміло і спокійно висловлювати думку і при цьому обстоювати свою правоту без елементів агресії [12].

Групова дискусія виявляється корисною, коли в учасників вже є певні знання чи досвід із досліджуваної теми. Саме зі студентами останніх курсів навчання актуально проводити розбір клінічних ситуацій із наступним фармакологічним менеджментом, зокрема з предметів «Акушерство та гінекологія» і «Клінічна фармакологія», оскільки базовий матеріал із дисциплін вивчався на попередніх курсах.

Водночас простим та ефективним методом навчання під час дискусії може бути мозковий штурм, який стимулює мислення та творчі здібності учасників навчального процесу. Мета останнього полягає в генеруванні думок, ідей, альтернативних рішень в аудиторії щодо конкретного завдання за короткий проміжок часу. Використання цієї методики на початку семінарської частини заняття дозволяє з'ясувати рівень обізнаності студентів із предмета обговорення. На чистому аркуші фліп-карти чи дошці записуються ідеї всіх учасників без жодного оцінювання. На другому етапі мозкового штурму шляхом аналізу/обговорення кожного запропонованого варіанта проводиться відбір перспективних пропозицій. Роль організатора такого навчання полягає в дотриманні цих правил, виваженому формулюванні запитання, координації про-

цесу шляхом періодичного повторення записаних ідей та пропозиції до стимулювання нових, а також у постійній підтримці активності слухачів.

Зворотний зв'язок під час дискусії є дуже важливою складовою позитивного засвоєння навчального досвіду. За умови, що учасники спрагли до знань, ця методика допомагає їм максимально ефективно самостійно зробити висновки. Такий метод слід використовувати на етапі завершення семінарської частини заняття, після завершення розбору випадків, перегляду навчальних відеофайлів, розігрування ролей тощо. Окрім групової дискусії, наприкінці за темою заняття, ще розрізняють загальну дискусію навколо конкретного питання з теми та дискусію з модератором, себто викладачем.

Негативний результат використання групової дискусії часто пов'язаний із низкою факторів, які слід враховувати викладачу в педагогічній практиці, а саме:

- кількість учасників не повинна перевищувати 15–20 учасників;
- остання вимагає більше часу, ніж проста бесіда;
- постійний контроль ходу дискусії щодо теми обговорення та очікуваних кінцевих результатів зі сторони модератора;
- координація активної участі всієї аудиторії в дискусії без домінування окремих членів.

Щодо останніх рекомендацій успішна дискусія на етапах підготовки, полеміки, консолідації вимагає від організатора таких ключових моментів, як:

- створення сприятливого клімату спілкування, враховуючи не тільки вибір адекватного приміщення, але й комфортного розміщення респондентів в аудиторії обличчям один до одного;
- бути уважним до всіх учасників;
- контролювати можливість усім висловити свою думку з предмета обговорення;
- дякувати за коментарі та ґрунтовне обстоювання власних позицій;
- доброзичливо підтримувати створену невимушену атмосферу дискусії;
- виступати у ролі арбітра, втручаючись лише у разі необхідності зробити проміжні підсумки дискусії, забезпечити позитивну вербальну підтримку учасників обговорення, зводити до мінімуму суперечку серед студентів, зробити логічні висновки за темою спілкування.

Від вміння науково-педагогічного працівника коректно формулювати запитання значною мірою буде залежати успіх застосованої методики навчання та засвоєння теоретичного матеріалу. Головною

метою застосування запитань є заохочення учасників дискусії до обмірковування конкретної теми заняття. Ефективне обговорення може бути лише за умови домінування відкритих запитань, які унеможливають прості відповіді «так» чи «ні».

Підтримці інтересу до дискусії можуть слугувати такі методики запитань:

- поставлене для всієї групи;
- поставлене до конкретного учасника;
- поставлене з можливістю після короткої паузи обрати когось з аудиторії слухачів.

Кожен представлений варіант має свої переваги та недоліки. Так, поставлене для всіх запитання дозволяє найбільш активним студентам проявити себе, попри стійку пасивність інших у цій дискусії. Попередити домінування окремих студентів можна за допомогою звернення запитання до конкретного учасника, проте така методика цілковито може сприяти зменшенню зосередженості інших респондентів. Тому третя форма запитання може нівелювати недоліки попередніх, проте часто підвищує градус напруження в аудиторії в момент паузи очікування обрання відповідача. Таким чином, досвідчений викладач повинен уникати шаблонів у методиці запитань та уміло використовувати всі запропоновані варіанти і при цьому шанобливо звертатися до учасників, підбадьорювати їх вербальними та невербальними методами [9, 10].

Лекційний метод, як логічно витриманий, системно послідовний комплекс, що включає пояснення, розповідь, повідомлення, ілюстрування, демонстрування тощо, спрямований на реалізацію студентами продуктивної або репродуктивної, творчої навчально-пізнавальної активності. Цей метод вирізняється від інших способів навчання, оскільки тісно пов'язаний із професійними компетентностями лектора і результат цілковито залежить від його умінь структуровано, в доступній для запам'ятовування формі викладати навчальний матеріал. Серед переваг цього методу слід відмітити можливість за нетривалий період часу презентувати великий об'єм теоретичного матеріалу та самостійно контролювати цей процес. Проте є і суттєві недоліки, які пов'язані із відсутністю можливості дискусії, різною швидкістю сприйняття та засвоєння матеріалу учасниками навчання. Нівелювати негативний результат роботи при однобічному спілкуванні можна за рахунок створення вдалої презентації, підтримки уваги зоровим контактом, професійного мовлення правильно підібраним тембром голосу досконалою українською мовою,

постійного контролю настрою аудиторії і можливості маневрувати нею та ін.

На відміну від традиційної лекції, її мініваріант буде корисним у вступі до теми заняття. Використання різних візуальних засобів інформації посилює ефективність даного методу навчання і створює продуктивну атмосферу подальшого проведення заняття.

Серед практичних методів навчання виділяють вправи, виробничо-практичний метод, практичний показ тощо. Оволодіння практичними навичками (багаторазове виконання послідовних дій) є невід'ємною складовою навчального процесу. Під час практичної частини заняття у клініці чи симуляційному центрі ці вправи дозволяють наблизити абстрактне навчання до реальності, пов'язати ключові моменти пройденого теоретичного матеріалу з практичною діяльністю, ініціювати потребу у здобувачів вищої медичної освіти до подальшого самовдосконалення. Таким чином, вони виступають не тільки джерелом знань та умінь, формою методів навчання, способом стимулювання мотивації до навчання, але й засобом зв'язку теорії з практикою, контролю за оволодінням навчальним матеріалом [5].

Зважаючи на характер умінь та навичок, які необхідно виробити у студентів-медиків у межах освітньо-професійної програми з акушерства та гінекології, для клінічного навчання повсякденно застосовується робота з муляжами, фантомами тощо. Організація навчання включає вступну частину із поясненням мети завдання тренувальної діяльності, демонстраційний показ, відтворення студентами тренувальної роботи та завершується контрольно-оцінюючим етапом. Так, здобувачі 4 курсу навчання під час вивчення розділу «Гінекологія» на клінічній частині використовують гінекологічний муляж у вигляді нижньої частини торса у натуральну величину живота та таза статевозрілої жінки. За допомогою останнього студенти мають можливість опанувати такі практичні навички:

- огляд піхви та шийки матки в дзеркалах;
- візуальну інтерпретацію нормальних та патологічних змін шийки матки;
- забір секрету піхви та шийки матки для визначення стану мікробіоценозу, цитологічної картини з наступною оцінкою результатів;
- бімануальне гінекологічне обстеження;
- зондування порожнини матки.

Муляж молочної залози дозволяє засвоїти студентам алгоритм обстеження останньої за різними методиками.

При вивченні тем з акушерства на допомогу студентам повсякчас використовуються: акушерський таз, лялька, стетоскоп, фантом. Якщо перші інструменти дозволяють швидше наочно опанувати теоретичний матеріал класичного акушерства, то останній – дозволяє моделювати типові акушерські ситуації, спрямовані на розвиток мислення, цебто узагальнене та опосередковане пізнання сутності в процесі практичної і теоретичної діяльності людини, прояв її творчості. Так, на акушерських фантомах студенти засвоюють методом повторення алгоритму дій базові практичні навички: прийоми Леопольда – Левицького, вимірюють зовнішні/внутрішні розміри таза та висоту стояння дна матки з окружністю живота, вислуховують серцебиття плода тощо. У подальшому ці уміння підкріплюються практичною роботою з пацієнтами.

У процесі навчання самостійний пошук і відкриття суттєво нового проходять різними шляхами – аналітичним, синтетичним, індуктивним, дедуктивним, через моделювання, абстрагування, формалізацію. Теоретичне, практичне, творче мислення у вищій медичній школі сприяє розвитку саме науковому напряму доказової медицини [13].

Серед найбільш поширених та ефективних інтерактивних методів навчання виділяють: 1) групову роботу, яка дозволяє продемонструвати тісну взаємодію між усіма учасниками навчального процесу, як у ролі організатора, так і учасника; 2) метод проєктів – самостійне опрацювання та представлення дослідницької роботи з подальшим обговоренням результатів; 3) мозковий штурм – консенсусне прийняття рішень із конкретного завдання шляхом групового обговорення; 4) кейс-метод – використання конкретних випадків для спільного аналізу, обговорення або вироблення самостійних чи групових рішень; 5) ділові ігри – формування моделей професійної комунікативної поведінки відповідно до певної ситуації [7, 14].

У процесі вивчення предмета «Акушерство і гінекологія» на 4–6 курсах ми широко впровадили нові методи навчання: ігрові, імітаційні з використанням ситуаційних задач, кейс-методу та інших, надаючи перевагу роботі в малих групах.

Наведемо приклад застосування цих підходів під час опрацювання теми порушень менструальної функції в жінок репродуктивного віку. Після практичної роботи у відділенні з профільними пацієнтками під патронатом викладача у просторій навчальній кімнаті проводиться мінілекція з наступним варіантом мозкового штурму. Опісля розподілу на

малі групи (2-3 студенти) та проведення коротенького інструктажу з основних етапів роботи, правил поведінки, вимог до виконання завдань роздаються заздалегідь ретельно підготовлені ситуаційні завдання, які охоплюють усі аспекти теми, що вивчаються. Після їх опрацювання у групах з використанням наочного, дидактичного навчального матеріалу учасники презентують результати роботи на загальну дискусію з прикінцевими висновками. Дотримання хронометражу кожного етапу навчання дозволяє передбачити виділення часу на повторення практичних навичок та умінь за темою заняття: спеціальних гінекологічних методів дослідження, методів контролю параметрів менструальної функції з використанням методу рольових ігор [8].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, вища медична освіта розглядається як динамічний процес і має базуватися на альтернативних стратегіях викладання й навчання із врахуванням та задоволенням потреб здобувачів освіти. Відсутність інноваційних методів навчання обмежує можливості якісного процесу засвоєння матеріалу та не створює передумов до стимулювання внутрішнього потенціалу одержувачів знань. У розрізі завдань надавачів освітніх послуг червоною лінією окреслена необхідність формування у майбутніх лікарів аналітично-критичного мислення, що ґрунтується на доказовій медицині, і є дієвим інструментом досягнення ними професійних цілей в контексті компетентних повноважень фахівця.

Сучасний стан справ у вищій школі, де переплітаються інтереси споживачів та надавачів освітнього процесу, вимагає застосування принципу безперервного професійного розвитку останніх, а від студентів – активного процесу засвоєння одержаних знань з ефектами відпрацювання практичних навичок до автоматизму. На шляху досягнення цих цілей є ціла низка дієвих інструментів: від примітивних повторень дій в алгоритмі виконання конкретного завдання і до моделювання та імітації реальних клінічних сценаріїв. Успішні результати пропонованих сучасних технологій передбачають не лише тісну співпрацю суб'єктів процесу навчання, але й винахідливість обох сторін у модернізації навчання з використанням сучасних комп'ютерних можливостей. Отже, сучасна проблемно-орієнтована система медичного навчання спрямована на підвищення якості освітніх результатів за рахунок поєднання самостійного, аудиторного, інтегрованого та всебічного навчання.

Список літератури

1. Альохіна Н. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців / Н. В. Альохіна // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – 2013. – № 40 (2). – С. 51–55.
2. Бількевич Н. А. Організація практичної роботи студентів медичного університету із застосуванням інтерактивних методів навчання та урахуванням психотипу студента (рукопис) : магістерська робота на здобуття звання магістра медсестринства / Н. А. Бількевич. – Тернопіль, 2010. – 90 с.
3. Булавенко О. В. Особливості викладання акушерства та гінекології в умовах реформування вищої медичної освіти та побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2025 рр. / О. В. Булавенко, С. В. Балабуєва // Проблеми та перспективи вищої медичної школи у розробці та реалізації національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2025 рр. : тези доповідей навч.-метод. конф. (25 берез. 2015 р., м. Вінниця). – Вінниця, 2015. – С. 16–17.
4. Гриценко О. Аналіз переваг та недоліків застосування інтерактивних методів навчання у підготовці майбутніх лікарів / О. Гриценко, О. Копчак // Український педагогічний журнал. – 2023. – № 1. – С. 128–132.
5. Гуменна І. Р. Структура готовності майбутніх лікарів до професійної комунікації / І. Р. Гуменна // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – 2016. – Вип. 1 (38). – С. 101–104.
6. Дідик Н. В. Інтерактивні технології навчання і формування клінічного мислення у студентів молодших курсів медичного вузу / Н. В. Дідик // Вісник Вінницького національного медичного університету. – 2016. – № 2, т. 20. – С. 474–477.
7. Дроненко В. Г. Дослідження комунікативної компетентності майбутніх лікарів / В. Г. Дроненко // Медична освіта. – 2018. – № 4. – С. 41–47.
8. Дуденко В. Г. Використання інтерактивних методів навчання для формування фахової компетентності з клінічної анатомії та оперативної хірургії у студентів медичних університетів / В. Г. Дуденко, В. Ю. Вдовіченко // Інновації у вищій медичній та фармацевтичній освіті України (з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою відеоконференц-зв'язку) : матеріали XVI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 16–17 трав. 2019 р.) / Терноп. нац. мед. ун-т імені І. Я. Горбачевського. – Тернопіль : ТНМУ, 2019. – 332 с.
9. Ефективність симуляційних сценаріїв в оптимізації практичної підготовки студентів у закладі вищої медичної освіти України / Т. М. Бойчук, І. В. Геруш, В. М. Ходоровський [та ін.] // Медична освіта. – 2018. – № 2. – С. 50–55.
10. Міждисциплінарна інтеграція як складова проблемно-орієнтованого навчання у медичному університеті / А. Г. Шульгай, Л. Я. Федонюк, А. Є. Мудра, О. М. Олещук // Медична освіта. – 2018. – № 4 (80). – С. 113–116.
11. Сучасний погляд стратегії розвитку вищої медичної освіти крізь призму “Hard i Soft skills” / Л. М. Маланчук, В. М. Мартинюк, С. Л. Маланчук [та ін.] // Медична освіта. – 2023. – № 2. – С. 51–56. DOI <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2023.2.14014>.
12. Христенко О. М. Проблема формування цінностей студентів у контексті зарубіжної наукової думки / О. М. Христенко // Медична освіта. – 2023. – № 2. – С. 80–85.
13. Distance education in the professional training of future doctors: pro et contra / O. Herasymenko, T. Polesova, V. Gerasymenko, N. Kukhareva // Trauma. – 2022. – No. 5. – P. 38–40. DOI 10.22141/1608-1706.5.22.2021.244466.
14. Li L. Application and enlightenment of formative assessment in the innovation and development of higher education in basic medical science / L. Li, X. Cong, L.-L. Wu // Sheng li xue bao. – 2020. – Vol. 72, No. 6. – P. 743–750.

References

1. Alohina, N.V. (2013). Formuvannya komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv [Formation of communicative competence of future specialists]. *Problemy sushchasnoi pedahohichnoi osvity – Problems of modern pedagogical education*, 40(2), 51-55 [in Ukrainian].
2. Bilkevych, N.A. (2010). Orhanizatsiia praktychnoi roboty studentiv medychnoho universytetu iz zastosuvanniam interaktyvnykh metodiv navchannia ta urakhuvanniam psykhotypu studenta [Organization of practical work of medical university students using interactive learning methods and taking into account the psychotype of the student]. *Master's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
3. Bulavenko, O.V., & Balabueva, S.V. (2015). Osoblyvosti vykladannya akusherstva ta hinekologiyi v umovakh reformuvannya vyshchoyi medychnoyi osvity ta pobudovy novoyi systemy okhorony zdorovya v Ukrayini na period 2015–2025 rr. [Peculiarities of teaching obstetrics and gynecology in the conditions of reforming higher medical education and building a new health care system in Ukraine for the period 2015–2025]. *Problemy ta perspektyvy vyshchoyi medychnoyi shkoly u rozrobtsi ta realizatsiyi natsionalnoyi stratehiyi pobudovy novoyi systemy okhorony zdorovya v Ukrayini na period 2015–2025 rr. – Problems and prospects of the higher medical school in the development and implementation of the national strategy of building a new health care system in Ukraine for the period 2015–2025: Abstracts of academic reports*. (pp. 16-17). Vinnytsia [in Ukrainian].
4. Hrytsenko, O., & Kopchak, O. (2023). Analiz perevah ta nedolikiv zastosuvannia interaktyvnykh metodiv

navchannia u pidhotovtsi maibutnikh likariv [Analysis of the advantages and disadvantages of using interactive teaching methods in the training of future doctors]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal – Ukrainian Pedagogical Journal*, 1, 128-132 [in Ukrainian].

5. Humenna, I.R. (2016). Struktura hotovnosti maibutnikh likariv do profesiinoi komunikatsii [Structure of future doctors readiness for professional communication]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya «Pedahohika. Sotsialna robota» – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series “Pedagogy. Social Work”*, 1(38), 101-104 [in Ukrainian].

6. Didyk, N.V. (2016). Interaktyvni tekhnolohii navchannia i formuvannia klinichnoho myslennia u studentiv molodshykh kursiv medychnoho vuzu [Interactive technologies for teaching and forming clinical thinking in junior medical students]. *Visnyk Vinnytskoho natsionalnoho medychnoho universytetu – Bulletin of Vinnytsia National Medical University*, 2(20), 474-477 [in Ukrainian].

7. Dronenko, V.H. (2018). Doslidzhennia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh likariv [Research of communicative competence of future doctors]. *Medychna osvita – Medical Education*, 4, 41-46 [in Ukrainian].

8. Dudenko, V.H., & Vdovichenko, V.Yu. (2019). Vykorystannia interaktyvnykh metodiv navchannia dlia formuvannia fakhovoi kompetentnosti z klinichnoi anatomii ta operatyvnoi khirurhii u studentiv medychnykh universyitetiv [The use of interactive teaching methods to develop professional competence in clinical anatomy and operative surgery in medical students]. *Innovatsii u vyshchii medychnii ta farmatsevtychnii osviti Ukrainy – Innovations in higher medical and pharmaceutical education material: Proceedings of the XVI All-Ukrainian Scientific and Practical Conference with International Participation. Ternopil: TNMU* [in Ukrainian].

9. Boychuk, T.M., Gerush, I.V., Khodorovskyi, V.M., Koloskova, O.K., & Marusyk, U.I. (2018). Efektyvnist symulyatsiynykh stsenariyiv v optymizatsiyi praktychnoyi pidhotovky studentiv u zakladi vyshchoyi medychnoyi osvity Ukrainy [The effectiveness of simulation scenarios in optimizing the practical training of students in the institution of higher medical education of Ukraine]. *Medychna osvita – Medical Education*, 2, 50-55 [in Ukrainian].

10. Shulhay, A.H., Fedonuk, L.Y., Mudra, A.Y., & Oleshchuk, O.M. (2018). Mizhdystsyplinarna intehratsiia yak skladova problemno-oriientovanoho navchannia u medychnomu universyteti [Interdisciplinary integration as a component of problem-oriented learning at a medical university]. *Medychna osvita – Medical Education*, 4, 113-116 [in Ukrainian].

11. Malanchuk, L.M., Martyniuk, V.M., Malanchuk, S.L., Franchuk, U.Ya., & Franchuk, M.O. (2023). Cuchasnyi pohliad stratehii rozvytku vyshchoi medychnoi osvity kriz pryzmu “Hard i Soft skills” [A modern view of the strategy for development of higher medical education through the prism of “Hard and Soft skills”]. *Medychna osvita – Medical Education*, 2, 51-56 [in Ukrainian].

12. Khrystenko, O.M. (2023). Problema formuvannia tsinnostey studentiv u konteksti zarubizhnoyi naukovoyi dumky [The problem of students’ values formation in the context of foreign scientific opinion]. *Medychna osvita – Medical Education*, 2, 80-85 [in Ukrainian].

13. Herasymenko, O., Polesova, T., Gerasymenko, V., & Kukhareva, N. (2022). Distance education in the professional training of future doctors: pro et contra. *Trauma*, 5, 38-40. DOI 10.22141/1608-1706.5.22.2021.244466.

14. Li, L., Cong, X., & Wu, L.L. (2020). Application and enlightenment of formative assessment in the innovation and development of higher education in basic medical science. *Sheng li xue bao*, 72(6), 743-750.

Отримано 06.02.2024.
Рекомендовано 04.03.2024.

Електронна адреса для листування: malanchuk@tdmu.edu.ua